

Хөн малиг төлән үвләр авдг болгъх кергтә

Ана таньгъчин хө бсгачнр Коммунистическ партьдән болн орн- нутгтан бгсн үгнъ кумн бахтдж болм элдв чинртә. 1960 джил кұртл гурвн сай хөбтә болх, хөбнә ноосна гөдиг хойр холвдж, орн- нутгтан цевр сән торгън ноос орулдж бгнәвдн гидж бгсн үг билә тер.

КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмудин Советин бичгәс иштә болн ЦК-н неглгч сегләтр ұр Н. С. Хрущевин йбрәләс иштә мана олн-әмтн элдв ик соцдбрлдә кегъад, хөбнә бслтин төрт ухагъан бгч, гуджрмг ноолда кедж йовна.

Хөн малиг хурдар бсгхин эрт олн зүсн эв-аргъ бәәнә. Тер олн эв-аргъсин негнъ— хөн малиг үвләр хургълдг болгългън. Эн эв-аргъ—шин эв аргъсин негнъ. Болв хө бслтд алдр нернъ туурси, н йовгч хөбчнр эн эв-аргъиг дасдж авад, эврәннъ кәлмштән ик гидг дилвр кұцдж орксн бәәцхәнә. Улгұринъ келхд: нидн джиләс авн эн төрт шилтәд „Страна Советов“ гидг колхоз январь—февраль сармудт хөбгән хургълулад, зун нәәднр хөн болгънас 135—138 хургъд гаргъдж авла. Целинн района „Ленинский“ гидг совхозин ах хөбч М. Кочергин 670 хөбг сән хуцмудла харгъулад, 813 хургъд авла. Тедұ метин улгұрмуд олн бәәнә.

Хөн малиг үвләр хургълдг болгъад авч-оркхла олзнь дегд ик. Тер төләд чигн шудрмг-шамдгъа, кесн кәдлмштән шилтсн, олна нұурт йовгч хөбчнр эн төрт ик гидгәр седклән тәвлж бәәцхәнә.

Увләр, эрт хаврар гарсн хургъдиг кәдәл уга, асрад авхла намр кұртл әкләрн цацурлж одна. Нег улұ ик ганъ-лун болтл бсәд боодждж одсн хургъд зуна халунд бийән бгхш. Борхшад, цогцнъ батрдж одсн учрар, ганъгд хұврдж одсн бсәр чигн теджәл кегъад бәәгъад бәәнә. Нам хая-хаяд ус алдад оркв чигн йирин кәгтән гарсн хургъдла әдл цәлдж бәәхмн уга. Увләр, эрт гарсн торгън нооста хөбнә хургъд зуна сард киргъгдхләрн хойр килограмм шаху цевр сәәхн ноос бгнә. Тернъ ноосна гарциг икдүлхд кесг тонн ноосар немр бгәд, ик гидг дәнъ болна. Увләр гарсн хургъд гару багъта болна. Тавн-зургъан зун хө хургълулсн улс негчигн хургъ гарутулл уга асрад авчана.

Эрт, январь сард төлән авсн нәәднр хөд зуна тұрұнд дұурч одна. Хургънъ теруг сав-уга кәкдж зовахш. Эрт дұурсн хөн халун-ганъ сәәнәр даана, бгн-хорхад бийән бгхш, намрин серұн орлгънла

суврха хөн мет бийән ясад, сәәрәд авч оркна.

Хөбг үвләр хургълулдг болгъхин төлә ноолдх кергтән кенд-чигн ил. Эн, хөн малин бслтд эркн кергтә төриг куцәхн эркд ик гидг белдвр кех кергтә.

Увләр хургълх хөбдин кәг тәвхин төлә: хуцмудин тохмтә сәәнинъ белддж, искусствени кәг тәвлгънд кергтә хамг юминъ эртәснъ тоолдж белдхмн.

Искусствени кәг тәвлгъиг сән тохнәтәгъәр, кинәнәр кехин эркд хөбчнриг белддж, эн кергиг теднә бийсәрнъ келгх кергтә. Тиигхлә тегәд эн кергин ашнъ сән болх зөвтә.

Хөн малин төлиг үвләр авдг болгъхин төлә оданас авн бийән белддж, үвлдән гарх хургъдин аргъиг оданас хәәдж, урдаснъ сандж, хургълх хөбдин бәәрн, идх хотинъ оданас белдх—колхоз-совхозин гардачнрин болн әклцин партийн организацсин эркн төр.

Нәәднр хөбдиннъ 70 процентинъ эн иргч джилин әклдд хургълулхин төлә ноолдлгън—ик кұндтә болн чинртә төр. Эн төриг кұцәнъгъгәр бурдәдж, сәнсн ашан сәәнәр авх, эс-авхинъ—мана хө бсгачнрин ода, әндр бдр кеджәх белдлгънә кәдлмшин чинр йилгъх мән. Бәәсн хөбндән лавта кұрм сән шимтә теджә-линъ хөн үвлзх газртнъ белддж авад, тавтан багтад үвлзх дулан хашас-теплякұдинъ белдәд (хуучинъ ясад, шининъ кедж авад), хөбнә хургългън ирх цагт кедұ кұн кергтә, ямаран улс кертә, тер улсин бәәх гермуд, уух-идх хот-хол кұртлнъ оданас сандж, тоолдж бәәх кергтә.

Эн эрк-дарх уга кергтә төрмудин дунд нег-улұ чинртә төрнъ—хургълх хөбдин хот белдлгън. Увлдән хургълх хөн болгънд гурвад центнер сән шимтә бсв, 2, 5 центнер эрдни-шишән силос, 40 килограмм концентрат белдх кергтә. Тим сән тохнәтә белдвр кехлә үвләр гарсн хөбнә төлиг гару уга, менд бсгдж авч чадх бидн.

Мана Халымг таньгъчин колхозмудт, совхозмудт эн ик чинртә төриг элдв аштагъар куцәдч чадм аргъ дала. Дадмг сән хөбчнр чигн олн бәәнә, гүн сургъульта малин әмчнр болн зотехникұд чигн дала, гардвр сәәтә колхозин, совхозин ахлачнр чигн бәәцхәнә. Цәәлгъврин, сургъмджин кәдлмшән олн-әмтн дунд цуцрлтан уга кедг агитатормуд—әдн цугъарн ни-негтә, партийн организацсин гардврта—эн төриг алдр ик дилвртәгъәр кұцәхн алдг уга.